

BUYRAK VA SIYDIK AJRATISH A'ZOLARI KASALLIKLARIDA HAMSHIRALIK PARVARISHI

Isakova Gulmira Kupashevna

Urganch Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

“Terapiya” kafedrasi bosh o‘qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada buyrak va siydik ajratish tizimi kasalliklarida hamshiralik parvarishining ahamiyati, bemorlarni kuzatish, parvarish qilish tamoyillari hamda hamshiralik jarayonining asosiy bosqichlari yoritilgan. Buyrak va siydik yo‘llari kasalliklari inson salomatligiga jiddiy ta’sir ko‘rsatib, organizmning suv-tuz almashinuvi, chiqaruv faoliyati va umumiy metabolik jarayonlarining buzilishiga olib keladi. Ushbu holatlarda hamshiraning kasbiy faoliyati bemorning sog‘ayishi, asoratlarning oldini olish va hayot sifatini yaxshilashda muhim o‘rin tutadi.*

Kalit so‘zlar: *buyrak kasalliklari, siydik ajratish tizimi, hamshiralik parvarishi, pielonefrit, glomerulonefrit, buyrak yetishmovchiligi, sistit, diurez, gematuriya, proteinuriya, hamshiralik jarayoni.*

Kirish

Buyraklar inson organizmida muhim vazifalarni bajaruvchi a’zolar hisoblanadi. Ular organizmdan moddalar almashinuvi natijasida hosil bo‘lgan zararli mahsulotlarni chiqarib yuboradi, suv-tuz muvozanatini saqlaydi, qon bosimini boshqarishda hamda qon hosil bo‘lish jarayonlarida ishtirok etadi. Buyrak faoliyatining buzilishi butun organizm faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi va turli asoratlarning rivojlanishiga sabab bo‘ladi.

So‘nggi yillarda buyrak va siydik chiqarish tizimi kasalliklari bilan kasallanish holatlari ortib bormoqda. Noto‘g‘ri ovqatlanish, infeksiyalar, surunkali kasalliklar, ekologik omillar va irsiy moyillik ushbu kasalliklarning rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Bunday holatlarda hamshiralik parvarishi davolash jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi.

Asosiy qism

Buyrak va siydik chiqarish tizimi kasalliklari turli omillar ta’sirida rivojlanadi. Ularning asosiy sabablari quyidagilar hisoblanadi:

Siydik yo‘llari infeksiyalari, bakterial va virusli kasalliklar, organizmning sovqotishi, qandli diabet, arterial gipertenziya, zaharli moddalar ta’siri, dori

vositalarining nazoratsiz qabul qilinishi hamda irsiy omillar buyrak faoliyatining buzilishiga olib kelishi mumkin.

Eng ko‘p uchraydigan kasalliklar qatoriga pielonefrit, glomerulonefrit, sistit, siydik-tosh kasalligi va surunkali buyrak yetishmovchiligi kiradi. Ushbu kasalliklar vaqtida aniqlanmasa va davolanmasa, organizmda jiddiy o‘zgarishlarni yuzaga keltiradi.

Buyrak va siydik chiqarish tizimi kasalliklarida kuzatiladigan asosiy belgilar kasallik turi va og‘irligiga qarab farqlanadi. Bemorlarda bel sohasida og‘riq, tez-tez siyish, siyish vaqtida achishish, siydik rangining o‘zgarishi, qon aralash siydik kelishi, yuz va oyoqlarda shishlar paydo bo‘lishi kuzatiladi.

Shuningdek, arterial qon bosimining oshishi, umumiy holsizlik, ishtahaning pasayishi, ko‘ngil aynishi va tana haroratining ko‘tarilishi ham uchrashi mumkin. Surunkali buyrak yetishmovchiligi rivojlanganda organizmda toksik moddalar to‘planib boradi, bu esa bemorning umumiy ahvolini yanada og‘irlashtiradi.

Buyrak kasalliklarida hamshiralik jarayoni bemorni har tomonlama baholashdan boshlanadi. Hamshira bemorning shikoyatlarini tinglaydi, kasallik tarixi bilan tanishadi va umumiy holatini kuzatadi.

Bemorning arterial bosimi, tana harorati, puls soni va nafas olish ko‘rsatkichlari muntazam nazorat qilinadi. Bundan tashqari, sutkalik diurezni aniqlash, ichilgan va chiqarilgan suyuqlik miqdorini hisobga olish ham muhim hisoblanadi. Siydikning rangi, tiniqligi va miqdoridagi o‘zgarishlar ham baholanadi.

Olingan ma’lumotlar asosida hamshiralik tashxisi qo‘yiladi va bemor uchun individual parvarish rejasi ishlab chiqiladi.

Buyrak va siydik ajratish tizimi kasalliklarida quyidagi hamshiralik muammolari aniqlanishi mumkin:

- Siyishning buzilishi;
- O‘tkir yoki surunkali og‘riq;
- Suyuqlikning organizmda ushlanib qolishi;
- Shishlar bilan bog‘liq noqulayliklar;
- Arterial bosimning oshishi;
- Infeksiya xavfi;
- Charchoq va holsizlik;
- Kasallik haqida bilim yetishmasligi;
- Psixologik bezovtalik.

Hamshiralik parvarishining asosiy maqsadi bemorning ahvolini yaxshilash, buyrak faoliyatini qo'llab-quvvatlash va asoratlarning oldini olishdan iborat.

Hamshira avvalo bemorning yotoq rejimiga rioya qilinishini nazorat qiladi. Kasallikning o'tkir davrida jismoniy faollikni cheklash tavsiya etiladi. Bemor uchun qulay sharoit yaratish va dam olishni ta'minlash muhim hisoblanadi.

Ovqatlanish rejimini nazorat qilish ham hamshiralik parvarishining muhim qismidir. Buyrak kasalliklarida tuz miqdorini cheklash, oqsil va suyuqlik iste'molini shifokor tavsiyalariga muvofiq tartibga solish zarur. Hamshira bemorning parhezga rioya qilishini kuzatib boradi.

Sutkalik diurezni hisoblash va organizmga kirgan hamda chiqarilgan suyuqliklar balansini nazorat qilish buyrak faoliyatini baholashda muhim ahamiyatga ega. Shishlarning paydo bo'lishi yoki kuchayishi muntazam kuzatib boriladi.

Shifokor buyurgan antibiotiklar, diuretiklar, antigipertenziv preparatlar va boshqa dori vositalarining o'z vaqtida qabul qilinishini ta'minlash ham hamshiraning muhim vazifalaridan biridir. Dori vositalarining samaradorligi va nojo'ya ta'sirlari ham nazorat qilinadi.

Surunkali buyrak yetishmovchiligi bilan og'rigan bemorlarda gemodializ muolajalari qo'llanilishi mumkin. Bunday holatlarda hamshira bemorni muolajaga tayyorlaydi, muolaja davomida holatini kuzatadi va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan asoratlarni nazorat qiladi.

Muhokama va tahlil

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, buyrak va siydik chiqarish tizimi kasalliklarida samarali hamshiralik parvarishi davolash natijalarini sezilarli yaxshilaydi. Bemorning holatini muntazam kuzatish, diurez nazorati, parhezga rioya qilish va dori vositalarini o'z vaqtida qo'llash kasallik asoratlarning kamayishiga yordam beradi.

Ayniqsa, surunkali buyrak yetishmovchiligi bo'lgan bemorlarda hamshiralik nazorati hayot sifatini saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi. Hamshira tomonidan olib borilgan profilaktik va tushuntirish ishlari bemorlarning davolanishga bo'lgan mas'uliyatini oshiradi. Natijada kasallikning og'irlashuvi sekinlashadi va bemorlarning sog'lom hayot kechirish imkoniyati ortadi.

Bundan tashqari, bemorlarni sog'lom turmush tarziga amal qilish, zararli odatlardan voz kechish va muntazam tibbiy ko'riklardan o'tishga undash ham kasalliklarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Buyrak va siydik ajratish a'zolari kasalliklarida hamshiralik parvarishi davolash jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Hamshira bemorning umumiy holatini baholash, diurezni nazorat qilish, dori vositalarini qo'llash, parhezga rioya etilishini ta'minlash hamda psixologik yordam ko'rsatish orqali sog'ayish jarayoniga katta hissa qo'shadi. Sifatli hamshiralik parvarishi kasallik asoratlari kamaytirishga, bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga va sog'lig'ini tiklashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmedov A.A. Hamshiralik ishi asoslari. – Toshkent, 2022.
2. Hojimatov A.H. Ichki kasalliklar va hamshiralik parvarishi. – Toshkent, 2023.
3. Ignatavicius D.D., Workman M.L. Medical-Surgical Nursing. – Elsevier, 2023.
4. Smeltzer S.C., Bare B.G. Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing. – Philadelphia, 2023.
5. Potter P.A., Perry A.G. Fundamentals of Nursing. – Elsevier, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Nefrologik kasalliklarni davolash bo'yicha klinik tavsiyalar. – Toshkent, 2024.
7. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). Kidney Disease Management Guidelines. – Geneva, 2024.